

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА

УДК 339.923:061.ЄС (477)

А. В. Мальченко, асист.
кафедри міжнародного менеджменту,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

РЕФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ

У даній статті досліджується сучасна проблематика реформування економіки України в контексті європейської інтеграції. Проводиться аналіз сучасного етапу розвитку зовнішньоторговельних, ринкових та сільськогосподарських відносин України за європейським вектором. Визначаються перспективи розширення та поглиблення співробітництва між Україною та країнами членами ЄС.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: економічне реформування, інвестиції, стратегія вступу, інтеграція, європейський простір, економічний розвиток.

Одним із ключових завдань національної економіки є приєднання до єдиної Європи, що є природним та історично обумовленим процесом об'єднання економічних потужностей у контексті підвищення конкурентних позицій європейського регіону у світогосподарській системі. Курс на євроінтеграцію об'єктивно збігається з пріоритетами внутрішнього державотворення України: створення правової, соціальної та демократичної держави, реального забезпечення та захист основних прав та свобод людини і громадянина. Вищезазначене, безперечно, сприятиме становленню цивілізаційного благоустрою в Україні, що дозволить посісти гідне місце серед провідних держав світу.

Успіх на цьому шляху має визначатися не ступенем наполегливості, з якою Україна заявляє про своє бажання отримати статус «асоційованого члена ЄС», а конкретними досягненнями в економічному та політичному реформуванні. Тоді є шанс, що Україна із «спеціального сусіда» врешті-решт перетвориться на повноцінного члена Європейського Союзу «виміру європейської інтеграції» [4, с. 52], що співпадає з основним напрямком політичного і економічного реформування нашої країни на найближчу перспективу.

Означена проблематика постала першочерговою у науково-практичних дослідженнях видатних вітчизняних фахівців, зокрема Д. Лук'яненка, В. Чужикова, Ю. Пахомова, А. Поручника, В. Новицького та ін. Проте, гальмування процесу інтеграції України до Європейського простору на сучасному етапі обумовлює необхідність мобілізації зусиль національних фахівців по оптимізації реформування економіки України у контексті євроінтеграції. Це сприяло вибору означеної теми для наукового дослідження, обумовило логіку і структуру представленого в статті матеріалу.

На початку нового тисячоліття у континентальній економічній інтеграції вимальовується три основних зони: американська, європейська, азіатсько-тихоокеанська. Саме між ними у подальшому розгоратиметься конкуренція і перерозподіл сфер впливу. Основна конкурентна боротьба зосереджується на найновіших галузях техно- та наукоємного виробництва. На сьогодні, ЄС є найуспішнішим серед інтеграційних об'єднань. Адже від часу свого заснування він перетворився на один із найпотужніших політичних та фінансово-економічних центрів. Тривалий час європейська інтеграція трактувалась суто в політико-адміністративному плані і цікавила, в першу чергу, урядових експертів. На сьогодні складається якісно нова ситуація, коли соціально-економічні і політичні процеси є характерною рисою світового розвитку інтеграційних процесів у світі та зокрема, в Європі. При цьому навіть ті країни, які не входять до складу інтеграційних об'єднань, неминуче відчувають на собі їх вплив.

16 червня 1994 р. Україна першою з країн СНД уклала Угоду про партнерство й співробітництво з ЄС [1]. УПС була ратифікована Верховною Радою України 10 листопада 1994 р. Після того, як 1 березня 1998 року набула чинності ця рамкова угода, Україна започаткувала процес створення інституційного механізму адаптації та формування нормативно-правової бази для послідовної та ефективної реалізації цього важливого вектора правової реформи. Ця угода є базовим документом, який визначає правовий механізм двостороннього співробітництва між Україною і ЄС УПС відкрила можливість для поступового зближення України з ЄС на всіх рівнях, включаючи президентський. Актуальність розгляду даного питання забезпечується також тим фактором, що з набуття чинності 1 березня 1998 року, після її ратифікації національними парламентами країн-членів ЄС Угоди про партнерство та співробітництва між Україною та Європейським Союзом, вже створено правові рамки для реалізації потенційних можливостей України зайняти своє місце у європейському просторі.

Сторони погодились надати одна одній режим найбільшого сприяння у торгівлі товарами. Це означає, що одна зі сторін не може встановлювати на імпорт іншої сторони вищі митні податки чи збори, ні ті, що вона встановила для іншої країни. Проте попередній період 1997—2007 рр. демонструє відсутність дієвих зрушень у торговельно-економічних відносинах.

Незважаючи на це, ЄС виступає одним з основних торговельних партнерів України. Як показує табл. 1, частка українського товарного експорту, що припадає на розвинені європейські країни в 2005 році становить 27 % [2]. Окрім того, очевидна позитивна тенденція зростання. Експорт постійно зростає і склав 9,206 млн дол. США. Обсяг імпорту України з країн ЄС, також постійно зростає і в 2005 році досяг 33 %. У той же час, значимість українських поставок в експорті ЄС становила 1,2 %, а в імпорті лише близько 0,6 % [8]. Беручи до уваги цю інформацію, можна зробити припущення, що саме торговельний режим європейського ринку буде в подальшому визначати структуру, динаміку зовнішньої торгівлі України, напрями і пріоритети розвитку не лише зовнішнього сектору, а й національної економіки в цілому.

Таблиця 1

**ДИНАМІКА ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ
З ЄС в 1996—2005 рр., млн дол. США [2]**

Рік	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Імпорт	17,586	17,114	14,676	11,844	13,955	15,777	16,977	24,091	28,995	36,153
Експорт	14,400	14,234	12,637	11,583	14,579	16,263	17,944	24,267	32,629	33,959
Імпорт з ЄС	4,275	5,015	4,677	3,333	3,933	4,655	5,419	7,759	9,374	11,872
Частка імпорту з ЄС, %	24	29	32	28	28	30	32	32	32	33
Експорт в ЄС	3,022	3,184	3,505	3,288	4,021	4,950	5,774	7,887	9,796	9,206
Частка експорту з ЄС, %	21	22	28	28	28	30	32	32	30	27

Засвідчене щорічне стабільне зростання двостороннього зовнішньоторговельного обороту та обсягу прямих іноземних інвестицій країн ЄС в українську економіку (табл. 2). ЄС зберігає найбільшу частку в загальному обсязі прямих іноземних інвестицій, які Україна отримала як незалежна держава, починаючи з 1991 року.

Таблиця 2

**ПРЯМІ ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ В УКРАЇНУ
З КРАЇН ЄС, млн дол. США [3]**

	Обсяги прямих інвестицій на			Частка %
	01.01.2004	01.01.2005	01.01.2006	01.01.2006
<i>Усього з країн ЄС</i>	<i>3805,3</i>	<i>4946,3</i>	<i>11746,3</i>	<i>71,7</i>
Австрія	252,4	361,1	1423,6	8,7
Бельгія	27,9	42,6	45,0	0,3
Греція	14,9	16,4	19,4	0,1
Данія	73,8	106,0	130,0	0,8
Естонія	16,5	26,2	28,4	0,2
Ірландія	77,3	46,2	46,1	0,3
Іспанія	36,0	40,1	43,0	0,3
Італія	94,9	103,1	117,6	0,7
Кіпр	901,9	1101,4	1562,0	9,5
Латвія	71,9	36,9	37,5	0,2
Литва	32,0	28,4	39,7	0,2
Люксембург	40,9	58,1	72,4	0,4
Мальта	7,7	8,6	8,8	0,1
Нідерланди	459,9	637,2	721,8	4,4
Німеччина	451,6	653,7	55-5,5	33,6
Польща	152,7	194,7	224,0	1,4
Португалія	2,1	2,3	5,0	0,0
Словаччина	46,0	93,3	94,2	0,6
Словенія	3,5	3,4	3,6	0,0
Великобританія	701,2	955,4	1155,3	7,1
Угорщина	128,7	177,3	191,1	1,2
Фінляндія	6,4	7,7	9,2	0,1
Франція	59,2	79,0	82,4	0,5
Чеська Республіка	42,7	46,9	46,8	0,3
Швеція	103,1	120,3	133,9	0,8
<i>Довідково:</i>				
Усього в Україну	6794,4	9047,0	16375,2	100,0
Російська Федерація	377,6	457,5	799,7	4,9
США	1074,8	1153,7	1374,1	8,4
Частка ЄС у загальних інвестиціях, %	56,0	54,7	71,7	

Економічна інтеграція та розвиток торговельних відносин між Україною та ЄС передбачають лібералізацію та синхронізоване відкриття ринків ЄС та України, взаємне збалансування торгівлі, надання на засадах взаємності режиму сприяння інвестиціям з ЄС в Україну та національним експортерам на ринках ЄС, запровадження спільного правового поля і єдиних стандартів у сфері конкуренції та державної підтримки виробників, ліквідацію обмежень розвитку конкуренції та обмеження застосування засобів протекціонізму тощо.

Таким чином, як видно з результатів проведеного дослідження, у довгостроковій перспективі розширення ЄС створює сприятливі передумови для піднесення нашої економіки і соціальної сфери на якісно новий, вищий рівень, як завдяки внутрішнім системним перетворенням, так і внаслідок поглиблення та диверсифікації форм співпраці з цим економічним та політичним угрупованням.

Водночас, у процесі зближення України з ЄС неминуче діятимуть і негативні фактори євроінтеграції. Серед них: неспроможність нести фінансовий тягар внесків до ЄС, зростання конкуренції з боку фірм країн-членів ЄС у процесі лібералізації і збільшення відкритості національної економіки, що супроводжуватиметься ліквідацією неконкурентоспроможних підприємств із негативними соціальними наслідками.

Проте, Україна визначила свій внутрішній і зовнішньополітичний курс щодо євроінтеграції. Він полягає у здійсненні економічних реформ, адаптації українського законодавства до європейського, Угоди про партнерство і співробітництво Європейського Союзу. Важливою є спроба дослідження теорії і практики євроінтеграції, відродження існуючих точок зору на її історію, теперішнє і майбутнє, вплив цього процесу на реформування українського суспільства. Ключовим питанням для України є поглиблення відносин з ЄС і поступове входження до його структур по мірі досягнення європейських стандартів у всіх найважливіших суспільних сферах.

Результати дослідження полягають у тому, що необхідність консолідації українців навколо європейської ідеї і їх інтегрування з Європейським Співтовариством розглядається як логічне продовження еволюції європейської ідеї і спроб реалізації її на практиці в політико-економічному контексті суспільного руху. Необхідно зазначити що Україна чітко визначила свій внутрішній і зовнішньополітичний курс щодо Європейської інтеграції.

Україна поки що несуттєво впливає на інтеграційні процеси, що відбуваються у світогосподарській системі, залишаючись протягом довгого часу осторонь головних світогосподарських зрушень. Європейський вибір відкриває нові перспективи співробітництва України з розвинутими країнами континенту, нові можливості для економічного розвитку, інтелектуального прогресу, зміцнення позицій держави у міжнародній системі координат. Для України європейська інтеграція — це шлях модернізації економіки, залучення іноземних інвестицій, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника, можливість виходу на єдиний внутрішній ринок Європейського Союзу. У політичному аспекті європейська інтеграція детермінує модернізацію правового поля української держави, демократизацію її політичної й інституціональної систем.

Рух до ЄС вимагає активних структурних перетворень, підвищення якості продукції до рівня світових стандартів, забезпечення стабільних і високих темпів економічного росту, що може бути частково здійснено за рахунок використання переваг міжнародного поділу праці, а також інтенсифікації зовнішньоторговельних зв'язків із країнами членами ЄС.

Цьому сприятиме, *по-перше*, підвищення ефективності державного регулювання у сфері зовнішньоекономічної діяльності стосовно методичного, організаційно-економічного та інформаційного її забезпечення, що дасть можливість збільшити обсяг експортно-імпортних операцій України у європейському регіоні;

по-друге, слід розробити методичні підходи до визначення прийнятних обсягів імпорту з урахуванням захисту вітчизняного виробника, а також поступово переходити від орієнтації на цінову конкурентоздатність, зумовлену порівняльними перевагами у використанні природних ресурсів і робочої сили, до формування економіки високотехнологічного типу;

по-третє, впровадити концепцію розвитку зовнішньоекономічної діяльності України, метою якої є створення сприятливих умов для ефективнішого регулювання процесів розвитку економіки, відносин між її суб'єктами;

по-четверте, визначити напрями економічного реформування за рахунок: посилення впливу зовнішньоекономічної діяльності на науково-технічне і технологічне оновлення вітчизняного виробництва;

по-п'яте, активізувати залучення іноземних інвестицій.

Зазначене сприятиме формуванню цивілізаційного конкурентного середовища, але гарантуватиме рівні можливості для кон-

куренції усіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, а також підвищення ринкового статусу України як країни-експортера.

Світове співтовариство йде до побудови нового інформаційного простору й Україна безпосередньо прагне брати більш активну участь у цьому русі. Вона має значні можливості, що полягають у вигідному географічному положенні, але не використовує його повною мірою, для того необхідно розширювати членство в міжнародних економічних організаціях. Інтеграція України у світовий економічний простір має два основних напрями: Європейський Союз (ЄС) та Союз Незалежних Держав (СНД).

Домінуючою траєкторією інтеграції економіки України є рух до ЄС. Оскільки нееквівалентний зовнішньоекономічний обмін між ЄС і країнами, які прагнуть вступити до ЄС та мають недостатньо прогресивну структуру національної економіки, сприяє консервації в останніх як правило сировинної спеціалізації і зовнішньої заборгованості, то рух до нього вимагає активних структурних перетворень, підвищення якості продукції до рівня світових стандартів, забезпечення стабільних і високих темпів економічного росту. Участь України в європейських інтеграційних процесах пов'язана з необхідністю вирішення багатьох проблем переходу від переважно сировинної спеціалізації до розвинутої високотехнологічної економіки. Ці проблеми можуть бути частково вирішені за рахунок використання переваг міжнародного поділу праці, що існують у відносинах України з євразійськими країнами, а також в інтенсифікації зовнішньоторговельних зв'язків із країнами, що розвиваються.

Інтеграція в ЄС є стратегічною метою, але на сучасному етапі за рівнем економічного розвитку Україна відстає від країн-членів ЄС і не відповідає основним вимогам, що пред'являються як умови до вступу у Європейський союз.

Література

1. Угода про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС //Офіційний вісник України. — 2000. — № 39.
2. UNCTAD Hand book of statistics 2006. — [http: www.unctad.org](http://www.unctad.org).
3. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. — www.ukrstat.gov.ua
4. Парламентський вимір європейської інтеграції: Збірка матеріалів. — 2005. — С. 52.

5. Пузанов І. Проблеми інтеграції України в сучасних світогосподарських відносинах // Економічний часопис. — 2004. — № 2. — С. 8—12.

6. Солана Х. Нужен всеобъемлющий подход к кризисным ситуациям // Европа. — 2000. — № 5. — С. 23.

7. Розпутенко І. Роль і місце України в перехідний період // Економічні реформи сьогодні. — 2004. — № 31. — С. 20—25.

8. Non-tariff barriers in Ukrainian export to the EU // Center for Social and Economic Research. — 2006. — № 68. — P. 15.

Стаття надійшла до редакції 26.05.2008

УДК 339.924:336.

М. В. Вергуненко, аспірант,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ТРАНСАКЦІЙНІ ВИТРАТИ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ: ФАКТОРИ ВПЛИВУ ТА НАПРЯМИ ЇХ РЕГУЛЮВАННЯ

В статті обґрунтовано напрями впливу інтеграційних процесів на рівень трансакційних витрат макроекономічного рівня, систематизовано основні види трансакційних витрат економічної інтеграції. На основі кореляційно-регресійного аналізу виділено основні фактори, що впливають на рівень трансакційних витрат, які лежать в основі їх моделювання та прогнозування і сприяють формуванню механізму їх державного регулювання.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: трансакції; трансакційні витрати; міжнародна інтеграція; державне регулювання; неоінституціоналізм; конвергенція.

В умовах глобалізації світової економіки одним із стрімких явищ є регіональна економічна інтеграція як об'єктивний процес економічної взаємодії країн, що сприяє зближенню, взаємопроникненню та нарощуванню національних господарств в єдину систему відносин. Вони набувають форми укладення інтеграційних угод та регулюються міжнаціональними та наднаціональними інститутами. Сучасні дослідження інституціональних аспектів регіональної інтеграції беруть свій початок в 1980-90-х рр. з неоінституціонального підходу, представниками якого є Р. Коохейн, В. Рітбергер, П. Пірсон, С. Балмер, С. Хікс та ін. Згідно цього підходу міжнародна інтеграція — це один зі способів створення оптимальної структури міжнародних відносин в умовах